

NÁRODNÍ KONVENT

Vztah EU a USA po nástupu Bidenovy administrativy

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuse kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 23. 4. 2021

Doporučení vypracovali: Mgr. Jarolím Antal, Ph.D., Ing. Josef Bič, Ph.D.

Úvod do problematiky

Ekonomické vztahy v transatlantickém prostoru jsou tepnou světové ekonomiky. Objem obchodu a investic nedosahuje v žádném jiném regionu nebo mezi dvěma entitami takového objemu, jak tomu je v případě EU a USA. Navíc se tyto hospodářské zájmy ještě prolínají s jinými oblastmi. Obě entity jsou tak zvyklé tradičně spolupracovat v mnoha oblastech, a to zejména díky podobným pozicím a sdíleným prioritám vycházejících ze společných demokratických principů a hodnot.

S politikou Donalda Trumpa se však vzájemné vztahy změnily. Došlo k pozastavení jednání o liberalizaci obchodu, byla uvalena cla na ocel a hliník. Z pohledu předchozí americké administrativy také zaznívala obdobná tvrzení, jaká byla určena Číně obviňované z nefér obchodních praktik, např. pokud jde o zneužívání podhodnocené měny (v případě EU týkající se německých vývozu do USA). Rovněž v oblasti bezpečnosti začala být dlouhodobě pěstovaná transatlantická aliance zpochybňována.

Současných výzev pro EU a USA tak je celá řada. Vedle již výše uvedených jde také o zapojení se do aktivit proti klimatické změně, regulační spolupráci v oblasti digitálních a nových technologií, členění kybernetických či hybridních hrozeb.

S novou administrativou Joe Bidena je spojeno mnoho politických očekávání. Jeho prohlášení na Mnichovské konferenci, že Amerika je zpět, dále odložení výběru cel ze strany USA jako následek sporu Boeing-Airbus nebo jednání s lídry EU v rámci zasedání Evropské rady ukazují na výrazný posun v přístupu k evropským partnerům (resp. k EU), na rozdíl od minulé administrativy.

Rámec kulatého stolu

Národní konvent o EU, který se konal v pátek 23. dubna, se zabýval otázkami spojenými s nástupem nové americké administrativy a s ní spojená očekávání oživit strategické transatlantické partnerství. Jednání organizoval Úřad vlády ČR, ve spolupráci s Fakultou mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Debaty se zúčastnilo asi 70 zástupců státní správy, odborových svazů, zástupců podnikatelů a dalších organizací.

Hlavními diskusními otázkami byly:

1. Může mít transatlantické partnerství globální ambici v oblastech, ve kterých se EU a USA v posledních letech rozcházejí?
2. Lze očekávat, že nastane pozitivní posun v řešení sporů a odstranění uvalených cel ve vzájemném obchodě i dalších problematických oblastech?
3. Jakým způsobem může transatlantické vztahy EU – USA ovlivnit vlastní politika a autonomní pozice Velké Británie?
4. Jaké jsou zájmy Česka z hlediska vztahů EU a USA? Jaký je potenciál v dalším rozvoji obchodu, bezpečnostní spolupráce, digitálního prostoru a dalších oblastí?

Na úvod vystoupil ředitel i odboru koordinace evropských politik Úřadu vlády ČR, **Štěpán Černý**, který zmínil první kroky nové administrativy. Poznamenal, že pro Česko je transatlantická vazba zásadní, je garancí bezpečnosti, stability a prosperity. Zvolení J. Bidena americkým prezidentem sebou přineslo velká očekávání EU ohledně oživení vzájemných vztahů a spolupráce, po sporných a nekonsenzuálních krocích minulé administrativy. Spolupráce s novou americkou administrativou je našlápnuta správním směrem. Za zmínku stojí jednání U. von der Leyen s nejvyšším představitelem USA, jehož výsledkem bylo pozastavení cel. Rovněž speciální vyslanec USA pro klima J. Kerry navštívil Brusel a potvrdil závazek jeho země k ambicím v boji s klimatickou změnou. Americký prezident se také účastnil jednání Evropské rady, což lze vnímat jako signál a zájem prohlubovat spolupráci, a to nejen v oblasti ochrany klimatu, ale také např. v oblasti digitálního zdanění a nových technologií.

Podklad ke konventu představil **Jarolím Antal**, ředitel Centra evropských studií VŠE v Praze. Zmínil důležitost vztahů v globálním kontextu a jejich strategickou roli pro obě strany Atlantiku. Také upozornil na problémy, které se týkají ekonomických vztahů, což je ovšem vzhledem k velkému vzájemného objemu obchodu přirozené. Bariérami nejsou však pouze tarifní překážky. Zásadnějšími jsou problémy, které se týkají regulatoriky a odlišných standardů a certifikací. Transatlantická spolupráce ovšem není jen o ekonomických vztazích, ale je také zásadní pro globální iniciativy, které vycházejí ze společných hodnot svobody a demokracie, na nichž jsou EU a USA založeny.

Následovala ředitelka odboru Amerik **Veronika Kuchyňová Šmigolová**, která prezentovala stanovisko Ministerstva zahraničních věcí. Pro Česko jsou vazby s USA stejně důležité jako členství v EU. Smyslem je silná Evropa propojená s USA, a to jak bezpečnostně, tak obchodně. Pevnost vazby je zvláště klíčová v prostředí nestability mezinárodního prostředí. Potenciál je dle ní třeba využívat jak v oblasti politické, tak v oblasti udržení pozic při vývoji nových technologií, resp. převahy nad jinými regiony např. v oblastech 5G, umělé inteligence nebo biotechnologií. Transatlantická vazba je obdobně důležitá v post-covidové obnově. Zásadní v hospodářské spolupráci je regulatorika a ochrana duševního vlastnictví. Dle Kuchyňové-Šmigolové si Bidenova administrativa více uvědomuje význam vzájemných vztahů a důležitost multilaterální dimenze. Lze vidět náznaky ke zlepšení. Jako příklady uvedla např. změnu pozice USA k digitální dani (spolupráce na úrovni OECD) a ve sporu Boeing–Airbus. Potenciál pro liberalizaci obchodu v podobě komplexní dohody sice v současné době není, ale z pohledu MZV by to hodně vyřešilo. Prozatím jsou pohledy příliš daleko na to, aby zde nastal výraznější pokrok. K brexitu uvedla, že z hlediska vztahů s USA, Británie zůstává členem NATO a bude mít zájem posilovat vztahy s USA. Pro EU a ČR je v tomto ohledu důležité, aby tyto obchodní a bezpečnostní vztahy zůstaly spojené, což je dle jejího názoru možné.

Stanovisko Ministerstva průmyslu a obchodu představil **Jan Chmelík**, vedoucí odboru Amerik. Z pohledu obchodu, nejen pro EU, ale také pro Česko, jsou Spojené státy strategickým partnerem (v obchodě či PZI). Transatlantická ekonomika udržuje miliony pracovních míst a tržby 6 bilionů dolarů. V globálním měřítku fakticky neexistuje srovnání. Ve vztazích s minulou administrativou vznikaly tenze a problémem byla nečitelnost předchozí administrativy. Nový prezident ale přináší obrat v komunikaci směrem k partnerům. Posun nastal v návratu k Pařížské dohodě o klimatu, v zastavení cel ve sporu Boeing–Airbus, a také lze vidět návrat k jednání např. v otázkách digitální daně nebo reformy WTO. Celá řada věcí se vyvíjí, ale nelze očekávat výsledky okamžitě. Na jedné straně zůstává silný akcent na ochranu domácího trhu, ale také lze již pozorovat obrat směrem k mezinárodní spolupráci. MPO by uvítalo, kdyby bylo možné jednání o „TTIP2“, situace je ale odlišná a minulost přinesla zkušenosti, které je nutné brát v potaz. Proto nelze očekávat, že se vrátíme

k jednacímu stolu. Příležitostí je návrh Evropské komise, tzv. Trade and Technology Council, kde by bylo možné řešit regulatoriku a nové technologie (např. digitální obchod, 5G). Je to příležitost, kde je potenciál také v globální perspektivě (hledáním společných standardů). Za poslední dobrou zkušenost je brána spolupráce s americkou stranou na české legislativě screeningu investic. Odchod Británie z EU změnil dynamiku také v EU, ale nový prezident vnímá Evropu komplexněji. Chmelík dodal, že věří v dobré vztahy i na lince EU-UK-USA. Jsou zde ale také rizika, jako např. divergence v regulatorice (a jejich případný rozchod). Pro česko-americký obchod je nová administrativa USA příležitostí, a to zejména co se týče prohloubení spolupráce v oblasti bezpečnosti či v tarifních nebo netarifních překážkách a ve vědecké spolupráci.

Výkonný ředitel Amcham **Weston Stacey** prezentoval pohled podnikatelské komunity na vztahy mezi EU a USA, potažmo Českem. Dle něj, ve srovnání s minulou administrativou, kde převládal izolacionismus, lze sledovat příklon k mezinárodní spolupráci. Dle Staceyho, má prezident Biden smysl pro hledání koalic a komplexnější spolupráce s partnery. Po vládě D. Trumpa to lze vnímat jako dramatickou změnu také pro EU. USA však i nadále zůstávají v politickém boji, kdy se v následujících volbách do Sněmovny, resp. do Senátu ukáže, jak se novému prezidentovi podaří prosadit své cíle do budoucna. Nutno ale dodat, že přístup „America First“ zůstává přítomný (jelikož je ochrana domácího trhu jádrem politického boje v tzv. swing states). Dále zmínil, že existuje rozdíl ve vnímání zahraniční politiky mezi politickými stranami a samotnou administrativou. Také se mění přístup k Evropě na úkor Číny. Pro americké firmy je hlavním trhem Evropa a podobně pro Evropu Amerika. Tyto vztahy přinášejí prosperitu, pracovní místa a významně se podílejí na vybraných daních. Jsou zde problémy, ale ty jsou relativně malé, když to srovnáme např. s Čínou. Stacey upozornil, že prezident Biden bude asi posledním prezidentem, který bude vnímat Evropu zkušeností ze zažité studené války. Dalším významným aspektem je také, že demografie USA se zásadně mění. Asi 59 mil. Američanů má původ v Jižní Americe a Asii. A toto bude měnit politiku a také zahraničně-politické směřování země. Situace se ale v Evropě také mění. Jde např. o brexit, nebo německé volby (odchod A. Merkelové), i toto bude měnit pohled na transatlantické vztahy. Obecně je ale nová administrativa pro vztahy příležitostí, a to zejména tehdy, pokud se zaměříme na zlepšení vztahů.

V diskusi vystoupil **Vladimír Špidla** (Masarykova demokratická akademie), **Marek Janovský** (MZV), **Pavel Fára** (Svaz průmyslu a dopravy) a **Marie Beranová** (Stálé Zastoupení ČR při EU).

Následná diskuse se dotkla významu politické dimenze ve vzájemných vztazích, kterou nelze oddělovat od ekonomické spolupráce. Z pohledu Evropy je očekávání vůči americké administrativě především v podobě návratu k mezinárodní spolupráci, oživení jednání na multilaterální úrovni a hledání shody. To se týká mnohé agendy, v rámci diskuse byly zmíněny především boj vůči klimatické změně, obchod, bezpečnost nebo digitální agenda. Rovněž nebyla opomenuta americká perspektiva na dění a zájmy Evropy, kdy je očekávání od transatlantické spolupráce větší, a to i v kontextu vnitropolitického dění a výzev pro Bidenovu administrativu.

V diskusi také byla zmíněná jiná současná situace ohledně možné liberalizace obchodu. I navzdory tomu, že by česká strana i podnikatelská komunita uvítaly, aby v této oblasti nastal pokrok, nelze v nejbližší době očekávat zásadnější posun. Vzhledem k politické realitě a nedořešeným otázkám spojených např. se sporem Boeing–Airbus, který trvá více než 16 let, je tato vize příliš ambiciózní. Potenciál je v jednáních v regulatorice a spolupráci ohledně konvergence v konkrétních oblastech a zejména užší spolupráce v oblasti nových technologií.

Navrhovaná doporučení

Z prezentovaných stanovisek a následné diskuze vyplynula následující doporučení:

Doporučení Národního konventu o EU:

1. Cíleně prohlubovat transatlantické partnerství, které je pro ČR i EU klíčové nejen z hlediska bezpečnosti a hospodářské spolupráce.

Transatlantické partnerství je strategickou vazbou, která má dlouhou tradici a je komplexní. Při rozvíjení vztahů je nutné hledat společné průniky a oblasti, ve kterých je možné hledat posun. Společnými postupy se EU a USA můžou významně podílet na prosazování nejen upevňování demokracie, bezpečnosti a stability ve světě, ale také prosazování svých postojů a jimi preferovaného ekonomického a politického řádu.

2. Dále podporovat rozvoj obchodu a regulatorní spolupráce.

Ekonomická spolupráce mezi EU a USA je zásadní dimenzí vztahů. Ve světovém měřítku nejsou jiné vztahy tak silné z hlediska objemu obchodu, investic a přidané hodnoty. Obchodní spory jsou vzhledem k vzájemnému rozsahu vztahů a vyspělosti přirozené. Spolupráce by se do budoucna měla poučit z minulosti, být realisticky ambiciózní a pokusit se hledat oblasti, ve kterých je možné najít shodu. Obrovský potenciál má prohloubení spolupráce v oblasti regulatoriky a hledání společných pravidel pro nové technologie. To by umožnilo odstranit překážky při uvedení na trh a zjednodušit tak vývoj nových technologií na obou stranách Atlantiku. Další oblastí, ve které by obě entity mohly hledat společné postupy, je např. boj s kybernetickými a hybridními hrozbami.

3. Přispět k multilateralismu ve světě založeném na pravidlech a jejich dodržování; bojovat s klimatickou změnou.

Transatlantická vazba má obrovský potenciál přispět k řešení globálních problémů. Česká republika by měla hledat možnosti, jak podpořit užší formy spolupráce. Ty dále umožní nalezení koalic a shody, která by mohla přinést reformu mezinárodních organizací, např. WTO, budování řádu založeném na pravidlech, nalezení nového globálního rámce pro spravedlivé zdanění a zásadně tlačit na intenzivnější boj proti klimatické změně. Dlouhodobým charakterem vzájemných vztahů má být kontinuita, která podpoří spolupráci i při střídání nejvyšších politických představitelů na obou stranách tohoto partnerství.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.cz Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).